

Carel Grol is redacteur energie van Het Financieele Dagblad

En angstcultuur in de Veenkoloniën? 'Zou kunnen.' De eigenaar van Horecacentrum Spa wil het graag bij deze woorden laten.

Zijn pand met blauwe luifels staat bij de rotonde van Tweede Exloërmond. Dit lintdorp, zonder echt centrum, is een permanent residu van de veenwinning die hier ooit economische voorspoed moest brengen, maar de streek nimmer uit de armoede tilde. Integendeel.

Horecacentrum Spa is snackbar, restaurant en kroeg in een. De toneelvereniging treedt er op, er was eerder dit jaar een glamourbingo, de Lions uit Musselkanaal komen er samen. Elk uur stopt streekbus 75 voor de deur: om vijf uur gaat de laatste. En Spa biedt uitzicht op de diepe leegte van deze laatste meters Drents grondgebied.

Nog wel. Mogelijk staan er over twee jaar negen enorme windturbines in de velden voor het pand. Turbines, zo werd eind oktober bevestigd, van 210 meter. Een gangbare lengte voor nieuwe windprojecten. Want: hoge molens vangen meer wind. De rotoren zijn 65,5 meter lang. In totaal komen er 45 van deze turbines in de streek. Dat ziet, zacht uitgedrukt, niet iedereen zitten.

STREEK IN VERZET

Windpark Drentse Monden Oostermoer is een initiatief van iets meer dan twintig boeren uit deze omgeving. In 2010 kwamen de plannen naar buiten. Niet veel later kwam de streek in verzet.

Weerstand tegen wind is er overal in Nederland. De Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines (NLVOW) schat dat er 'tussen de 100 en 150 actiegroepen' zijn tegen de bouw van windparken. Een forse bandbreedte. Soms is het verzet van een enkeling, soms vallen verzetsgroepen weer af — zeker als de turbines eenmaal worden neergezet. Maar nergens is de tegenstand zo heftig als hier.

'In sommige delen van Nederland' is het verzet tegen windmolens het laatste jaar geradicaliseerd, schreef de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) twee maanden geleden in een rapport. Dat document ging over Al Qaida

en Isis, maar — al werden de dorpjes niet met naam genoemd — ineens ook over mensen uit Nieuw-Buinen, Eerste Exloërmond en Gasselternijveenschemond.

In de akkers rond Nieuw-Buinen waren kettingen gelegd, bedoeld om de combines — oogstmachines van al snel zo'n twee ton per stuk — te saboteren. In Assen werd vorig jaar de auto van de directeur van een windmolenbedrijf in brand gestoken. Deze zomer werden 34 bedrijven die in het noorden betrokken zijn bij de bouw van de windmolens in een anonieme brief gewaarschuwd voor 'verstrekkinge gevolgen'. De afzenders van de brief staan niet in 'voor de veiligheid van uw personeel'.

'Bedreiging, intimidatie en vernieling' komen in de streek voor, zo stond in het rapport van de NCTV. In beleidstermen: er was 'buitenwettelijk verzet' tegen windmolens. 'Gelet op de politieke doelen is dit wel degelijk als extremisme te omschrijven.'

De cafébaas kent voor- en tegenstanders van de molens. Boeren en bewoners uit de streek. Want hier is iedereen welkom. Toenmalig minister Henk Kamp was hier drie jaar geleden. Buiten stonden woeden tegenstanders. In het Horecacentrum zijn inloopavonden georganiseerd over de turbines. Bewaking stond aan de deur. De sfeer was grimmig. Dat is in de streek nog steeds zo als het gaat om windturbines.

Natuurlijk heeft de kroegbaas ook een mening over het windpark, dat hij van onder de blauwe luifels straks kan zien liggen. Maar nee, die hoeft niet in de krant. Want wat hij ook zegt: alles kan verkeerd worden uitgelegd.

ANGST VOOR DE BOER

De politie vermoedt dat de groep mensen die naar 'ongeoorloofde middelen' grijpt om plaatsing van de turbines te voorkomen klein is. Hun woede concentreert zich op een aantal boeren onder aanvoering van Harbert ten Have, akkerbouwer uit Eerste Exloërmond. Hij woont in Epe, ruim honderd kilometer van de Veenkoloniën. Ook daar is zijn oprit een keer beklad met antiwindmolenleuzen.

Een windturbine kan een boer jaarlijks zo'n €80.000 opleveren, schreef dagblad Trouw twee jaar geleden. Er zijn boeren die

Uiting van verzet in Eerste Exloërmond

FOTO'S: CORNÉ SPARIDAENS VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

ENERGIE

Windmolens verscheuren de Veenkoloniën

Nergens in Nederland is het verzet tegen windturbines zo heftig als in Nieuw-Buinen en Tweede Exloërmond. Het is net als vroeger: de arbeider staat tegenover de rijke boer. 'Hier gaan doden vallen.'

Hiep hpi

- In het oosten van Drenthe moeten 45 grote windturbines komen.
- De initiatiefnemers zijn boeren.
- Het verzet tegen het park is ongekend hevig. De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding heeft gewaarschuwd.
- Sociale verhoudingen in het gebied zijn ernstig verstoord.
- Vooral nog lijken de turbines er te komen.

Meer online
Dossier
fd.nl/windenergie

meerdere turbines op hun land hebben. Ze verdienen zo tonnen. Zij wel.

De strijd woedt al jaren. Dirk Strijker raakte er in 2011 even bij betrokken. Strijker is bijzonder hoogleraar plattelandsontwikkeling in Groningen. Hij kent de streek, hij kent veel van de windboeren. In een schuur, gezeten op hooibalen, waren er gesprekken tussen boeren en dorpsbewoners. De boeren moeten rekenen delen met de mensen die nadelen ervan ondervinden, zegt Strijker. 'Dat is gewoon klassieke economische theorie. Maar er viel niet over te praten.' Zijn analyse, zeven jaar later: de boeren benutten de wettelijke en bestuurlijke ruimte die geboden wordt en trekken zich niets aan van de rest van de bevolking. 'Het klopt allemaal wel, maar het deugt niet.'

Ten Have reageerde niet op vragen van het FD. Eerder erkende hij op tv dat het niet was gelukt om in de streek draagvlak te creëren voor zijn plannen.

Nog geen dertig boeren maken 'verblind door geldzucht' de levens van duizenden dorpsbewoners kapot, zegt Jan Nieboer, die wel durft te praten. Hij is geboren in Valthermond, ook een lintdorp. De doorgaande weg heet daar Zuiderdiep: kilometers lang, zonder bochten. Aan de kant met de oneven huisnummers: arbeiderswoningen. Bakstenen huizen van onder de twee ton. Aan de overkant van het asfalt de even nummers: boerderijen, soms kasten van huizen.

De landwerker versus de grondbezitter, ze woonden letterlijk tegenover elkaar. En dat is nog steeds zo, al is de landwerker van toen nu monteur of schilder. Nieboer: 'De angst voor de boer, die is er nog altijd.'

Jasje, stropdas, smetteloos witte blouse: van vrijwel accentloos Nederlands schakelt hij moeiteloos over naar het plat van

Een tractor op het land. Op deze velden komen windturbines van 210 meter.

deze streek. Nieboer is het gezicht van Platform Storm, de verzetsgroep tegen de turbines. Hij zegt, op zijn kantoor aan de rand van Nieuw-Buinen: 'Hier gaan doden vallen.'

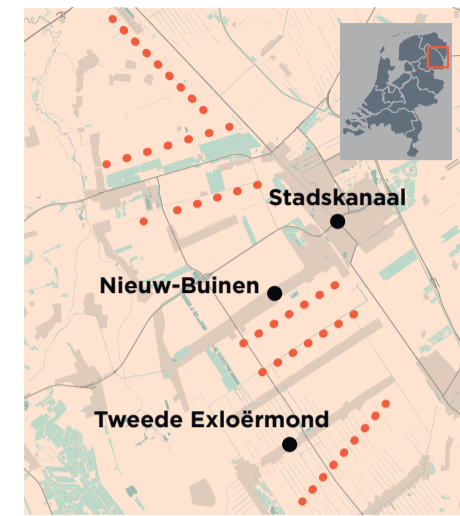
Op de tafel in zijn kantoor ligt een vuistdikke stapel papieren. 380 bezwaren tegen het windmolenpark. 700 bijlagen. Tot aan de Raad van State heeft hij het windpark aangevochten. Jarenlang was hij er, samen met Platform Storm, mee bezig. 'In een pennenstreek zei de Raad van State: dit is niet relevant.' Dat was in februari.

Misschien knapte er toen iets in hem. In elk geval zei Nieboer vlak na de uitspraak: ik heb er begrip voor dat mensen naar acties grijpen waar wij als democratische sa-

Windmolens in het veen

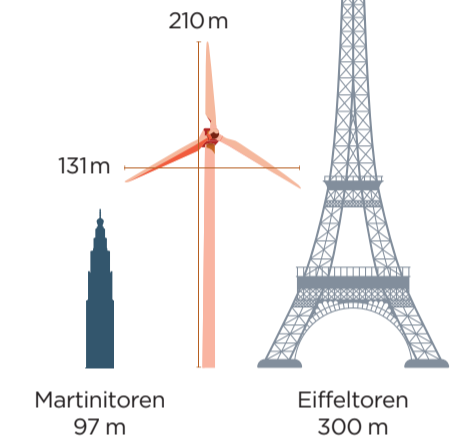
In de Veenkoloniën moeten 45 windturbines verschijnen

- locatie windturbine

Megaturbine

Zo groot is het type windturbine dat in de Veenkoloniën moet verschijnen.

© FD | EH | BRON: WINDPARK DE DRENTSE MONDEN EN OOSTERMOER

dak' — maar de molens zijn van een ander kaliber. Ze zijn er doorgedrukt. Door de boeren, door het Rijk. De inspraak was voor de Bühne, zegt Nieboer, die opgegroeide in Mussel in 36 jaar in Tweede Exloërmond woont. 'Er was een informatieavond, maar de mensen die wilden komen, moesten zich twee weken van tevoren online aanmelden. Met hun legitimatie. Toen kregen ze een streepjescode. Pas dan mochten ze aanwezig zijn.'

Er zijn stapels zienswijzen ingediend. Opgestuurd naar een postbus in Voorshoten. Daar is volgens hem niets mee gedaan. 'Voor poelkickers en korenwolven worden infrastructurele projecten uitgesteld', zegt Nieboer. 'Maar de mensen hier, die raken alles kwijt.'

BIJ DE MINISTER IN DE TUIN

Nieuw-Buinen, waar Nieboer zijn kantoor heeft en de turbines pal voor komen te staan, loopt over in Stadskanaal, dat net in de provincie Groningen ligt. Ook een lintdorp. Een halve eeuw zat Philips in Stadskanaal, tot de productie van schermen twaalf jaar geleden werd verplaatst naar China. Nu is de sociale werkplaats hier de grootste werkgever.

Het gemiddeld inkomen per inwoner ligt in Stadskanaal op €19.400, waarmee het de op een na armste gemeente van de

Wél zonnepanelen, geen molens

provincie is. In het stadje wonen veel meer gepensioneerden (net geen 8000) dan schoolgaande kinderen (nog geen 4800). Onlangs sloot de kraamafdeling van het ziekenhuis. Er waren geen kinderartsen meer.

En toch, ook in Stadskanaal gaat de huizenmarkt omhoog, zegt een makelaar die kantoor houdt in die stad. Hij bemiddelt bij transacties in de omgeving: Wildervank, Onstwedde en Blijham. Huizen van amper anderhalve ton. Zelfs grote boerderijen gaan hier weg voor minder dan €300.000.

Hij verkoopt ook huizen in Eerste Exloërmond, Tweede Exloërmond, Drouwenmond, Gasselternijveenschemond en Nieuw-Buinen. Het windgebied. De helft van de geïnteresseerden haakt af bij het woord 'windmolen', zo is de ervaring van de makelaar. 'Maar voor mensen uit het westen, die toch al gewend zijn aan turbines, is het geen issue.'

Op zijn flatscreen toont hij Huispedia, een site tjokvol informatie over koopwoningen. In Tweede Exloërmond, in Nieuw-Buinen: op willekeurige adressen staat een plus bij de 'woningwaarde jaartrend'. In het windgebied stijgen de prijzen.

Natuurlijk, hij vindt de windmolens ook lelijk: 'Niemand is blij dat ze hier komen. Het is ook jammer dat ze niet eerst bij de minister in de tuin kunnen staan.' Maar hij twijfelt aan het extremisme dat de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid benoemde. 'Het wordt vooral heel groot gebracht. Ik vraag me af hoeveel mensen bereid zijn echt iets te saboteren. Een handje vol? Vijf? Tien?'

➔ **Volg op pagina 23**

De initiatiefnemers lokken met hun 'maximum-aanpak' bijna uit dat mensen boos worden, zegt een hoogleraar.

FOTO'S: CORNÉ SPARIDAENS VOOR HET FD

← Vervolg van pagina 21

Hij weet: de hardste schreeuwers krijgen de meeste aandacht. Misschien worden tegenstanders gedreven door jaloezie, zo wordt gefluisterd: voor de boeren is het een goede deal. Maar ook de makelaar wil, net als de kroegbaas een dorp verder, niet met zijn naam in de krant. 'Alles wat ik hierover zeg, kan mij klanten kosten.'

Politie, het Openbaar Ministerie en de betrokken gemeenten nemen de dreigingen rond windmolens zeer serieus, zegt een woordvoerder van de politie Noord-Nederland. De dreigementen hebben 'een enorme impact'.

Al zijn ze in de praktijk lastig te bestrijden, zegt de woordvoerder. 'We hebben er volop in geïnvesteerd. Het moeilijke van de opsporing van dit soort feiten is dat we veelal geen sporen hebben. Als er al getuigen zouden zijn, willen mensen er vaak niet over praten.'

Telefoontaps in de Veenkoloniën, zoals hier wordt gesuggereerd? Ze kan er niets over zeggen, behalve: 'In eerdere zaken zijn dat opsporingsmiddel en deze bevoegdheid overigens wel toegepast.' Tot nu toe is er één verdachte veroordeeld voor deze dreigementen.

Harbert ten Have zei in februari, na de uitspraak van de Raad van State, dat hij hoopte dat tegenstanders het verzet zouden staken. Hij snapte dat er teleurstelling en boosheid heersten, zei hij tegen RTV Drenthe. Anderzijds: 'Er ligt een bepaald beleid en er liggen bepaalde afspraken die nagekomen moeten worden.'

BOVENKANT VAN DE BANDBREEDTE Hoogleraar plattelandsontwikkeling Strijker vindt het exemplarisch voor de halsstarrigheid van de initiatiefnemers dat die ook in deze fase van het project 'nog steeds voor het maximum gaan'. Er was een marge voor de turbines: tussen de 175 meter en 210 meter hoog. Ze worden 210 meter. Een woordvoerder van het windpark: 'We zitten aan de bovenkant van de bandbreedte. Daarvoor hebben we een vergunning.'

Jarenlang werd er gesproken over een windpark van circa 150 megawatt. Twee

Hoewel de akkers nog leeg zijn, heeft de gemeente Hunze en Aa de WOZ-waarden van huizen die dicht bij turbines komen te staan nu al verlaagd.

'Gelet op de politieke doelen is dit wel degelijk als extremisme te omschrijven'

Nationaal Coördinator Terrorisbestrijding

weken geleden werd bekend dat het park 175 megawatt aan opgesteld vermogen zou krijgen. Strijker: 'Met de geschiedenis die er is, gezien de problemen en de grote zorgen, dóé je dit toch niet? Je lokt bijna uit dat mensen boos worden.'

Een woordvoerder van Raedthuys, de energiemaatschappij uit Enschede die betrokken is bij het windpark, bestrijdt dat. Het vergunningstraject was volledig openbaar, met inspraak van de omgeving, zegt hij. Alle inspraak is gelezen, gewogen en meegenomen in het besluit dit windpark te vergunnen. En de Raad van State heeft alle kritiek gewogen en alle ingestelde beroepen ongegrond verklaard.

'Daarmee is aangetoond dat dit windpark op zorgvuldige wijze wordt ingepast in het gebied, waarbij wordt voldaan aan alle regels en normen', zegt de woordvoerder. 'Ook aan de regels en normen die zijn ingesteld om onaanvaardbare hinder bij omwonenden te voorkomen.'

Dat is niet het sentiment in de streek. De analyse van de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines: groene idealen en economisch belanghebbenden hebben elkaar gevonden en de gewone burger is daarbij een lastig obstakel. Strijker vindt dat er is 'gebulldozerd'. 'Er is nooit een poging gedaan, niet door de initiatiefnemers, maar evenmin door de overheid, om de mensen erbij te betrekken.'

Maar een aanslag? Hij kan het zich nauwelijks voorstellen. 'Hier wonen gewone mensen, met een baan en een gezin.'

De heftigheid van het verzet is volgens hem dan ook niet karakteristiek voor de streek. De achtergestelde Drent die het opneemt tegen het grootkapitaal: de zaak zo schetsen is verleidelijk. 'Maar,' zegt Strijker, 'al gaan mensen hier misschien wat stevig met elkaar om, als dit park zo door boeren in Zeeland of Limburg was gepland, was er ook verzet gekomen.'

WOZ-WAARDEN VERLAAGD

Economische consequenties zijn er nu al. De gemeente Hunze en Aa heeft de WOZ-waarden van huizen dicht bij turbines verlaagd. Bij woningen die minder dan 500 meter van zo'n turbine komen te staan, daalt de WOZ met 12,5%. Bij woningen iets verder weg, tussen de 500 en 750 meter, gaat de WOZ met 5% omlaag. Tussen 750 meter en een kilometer is het -2,5%.

Minstens zo groot zijn de sociale repercussies. Moeders op het schoolplein die niet meer met elkaar praten omdat de een getrouwd is met een windboer, en de ander met een tegenstander van de plannen. Kinderen die niet meer met elkaar mogen spelen. Buren die zijn gestopt elkaar te groeten.

Halverwege Earste Exloërmond, een lintdorp waar onlangs nog een xtc-lab werd opgerold in een woonboerderij, staat een huis met een brievenbus op de oprit. 'Nee tegen windmolens', staat op de verweerde poster die al jaren op de postbus is geplakt. De bewoner is gepensioneerd: hij werkte altijd bij Philips in Stadskanaal.

Hij woont tussen boeren die de windmolens straks op het land hebben staan. 'Natuurlijk' groet hij zijn burens nog gewoon. 'Ik maak ook wel eens een praatje met ze.' Twee jaar geleden ging niet ver van zijn huis een schuur van een windboer in de hens. Brandstichting is een verkeerd middel, vindt de gepensioneerde. 'Het zijn prima mensen.'

Hij was eerst ook niet tegen de molens, zegt hij, uitkijkend over het eindeloze grasland achter zijn huis. 'Een boer is een ondernemer. Die mag toch wat verdienen? Alleen: de turbines zijn wel erg groot. En het is een kleine groep die profiteert.'